

BELEDİYELERİN SUNDUĞU HİZMETLERDE ETİK DEĞERLERİNİN ÖNEMİ

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK
HRÜ İİBF Kamu Yönetimi Bölümü
abdullahcelik99@yahoo.com

Arş.Gör. Ömer Faruk BİLBAY
HRÜ İİBF Kamu Yönetimi Bölümü
farukbilbay@gmail.com

ÖZ

Halk; sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik anlamda merkezi yönetimden ve yerel yönetim birimlerinden daha kaliteli kamu hizmetini talep etmektedir. Yerel yönetim birimlerinden olan belediyeler, kamu hizmetini sunarken etik ilkeleri göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Ancak uygulamada bazen etik dışı davranışlarla karşı karşıya kalılabilmektedir. Dolayısıyla belediyeler, bir taraftan halkın taleplerini gerekli ölçüde karşılamakla yükümlü olmakta, diğer taraftan bu hizmetleri etik değerler temelinde yürütmeleri büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada daha etik bir belediye hizmetinin nasıl olabileceği irdelenilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel yönetimler, Belediyeler ve Etik.

The Importance of Ethical Values in Services Offered by Municipalities

Abstract

People; in social, political, cultural and economic sense demands better quality public service from the central government and the local government units. Municipalities are required to consider ethical principles when providing public services. In practice, however, sometimes unethical behavior can be encountered. Therefore, the municipalities are obliged to meet the demands of the people from one side to the necessary extent and from the other side it is of great importance that the services are carried out on the basis of ethical values. This study examines how a more ethical municipal service can be.

Keywords: Local governments, municipalities and ethics.

1. GİRİŞ

Etik ilkeleri, kamu kurum ve kuruluşlarına hizmet sunumunda rehberlik yapan en önemli araçlardan birisidir. Kamu hizmeti sunumunda, yasallık, dürüstlük, adalet, güven, eşitlik, saydamlık ve liyakat gibi etik ilkeleri referans kabul edilir. Bu ilkelerle hizmet sağlayan personellerin halka karşı objektif ve dürüst davranmaları sağlanır. Bu vesileyle halk ile hizmet sunanlar arasında güven geliştirici mekanizmalar oluşturulmaya çalışılır. Gerek merkezi yönetim gerek yerel yönetimler hizmet sunumlarında karşılaşılan rüşvet, yolsuzluk ve kayırmacılık gibi etik dışı uygulamaların önüne yeteri düzeyde geçilemediği düşünülmektedir.

Bu çalışmada öncelikle etik sözcüğü ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Daha sonra belediye yönetiminde etik ilkeleri ve bu alanda yapılan hukuksal düzenlemeler irdelenerek, belediye hizmetlerinde karşılaşılan etik dışı uygulamalar ve bunlara ilişkin alınabileceği önlemler üzerine durulmaktadır.

2. ETİK

Küreselleşmeyle birlikte yaşanan değişim ve dönüşümler, birçok sözcük gibi "etik" sözcüğünün de tanımlanmasını güçleştirilmiştir. Genel olarak etik; ahlak, hukuk, kültür ve inançla birlikte değerlendirilen bir sözcüktür. Bunun nedeni, etğin, daha çok soyut bir sözcük olması ve pek çok alanla ilişkilendirilmesinden

kaynaklanır. Etik sözcüğü, Yunancada, "karakter, davranış ve töre" anlamlarına gelen "ethos" sözcüğünden türetilmiştir. Günümüzde etik, felsefede ahlaki değerleri inceleyen bir bilim dalı olarak kabul edilir (Atayman, 2004: 12). Etik, insana, günlük yaşamında neyi yapmasını ya da neyi yapmaması gerektiğini öneren değerler bütünü, diğer bir ifadeyle insanların davranışlarına yön veren kendilerince şekillendirdikleri bir ilkeler sistemidir (Stroll, 1956: 17-22). Etik, bir toplumda, belli bir yaşam şekline kaynaklanan ve mutlak olarak iyi olduğu düşünülen davranış, kural ve ilkelerinin tümü olarak da ifade edilir. Bu noktada etik, insanların belirlediği, bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelindeki değerleri, normları, kuralları, doğru-yanlış ya da iyi-kötü gibi ahlaksal açıdan araştırır; temelde doğru ve yanlış davranış, değer ya da tutumların standartlarını belirlemeye çalışır (Pehlivan, 1997: 1).

Etik ile en çok karıştırılan, kimi zaman aynı anlamda, kimi zaman da birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılan sözcük "ahlak"tır. Etimolojik olarak "etik" Antik Yunan'daki "ethos"tan, ahlak ise Latince "mos" sözcüklerinden türetilmişlerdir. Hem "ethos" hem de "mos", töre, gelenek, görenek, alışkanlık, karakter, huy ve mizaç gibi anlamlara gelmektedir. Moral karşılığı olarak kullanılan ahlak sözcüğü Arapçadaki "hulk" kökünden gelerek töre, gelenek, görenek, alışkanlık, huy ve karakter gibi manaları ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, "etik", "moral" ve "ahlak" sözcükleri genel olarak aynı anlamda kullanılan terimlerdir. Ancak bu terimlerin felsefede kazanmış oldukları anlamları dikkate alındığında birbirlerinden farklılık gösterdikleri görülmektedir (Özlem, 2004: 23).

Ahlak, insanlar arasındaki ilişkilerde, kişilerin uymaları beklenen ve istenen davranışlar olarak tanımlanır. Bunlar değersel olarak "iyi"- "güzel" ya da "doğru"- "yanlış" şeklinde nitelenen davranış ve eylemlerdir. Bu noktada ahlak sözcüğünden, davranışlara ilişkin belirli bir yerde ve zamanda geçerli olan değer yargıları anlaşılır. Bu yargılar tarihin belirli dönemlerinde belirli bir kişinin, sınıfın ve ulusun yaşamına girerek bireylerin eylemlerini yönlendiren inanç, değer, norm, buyruk ve yasak gibi unsurların toplamı olarak görülür. Bu açıdan ahlak, her alanda yaşamın içinde var olur. Dolayısıyla ahlaka, her tarihsel dönemde ve her insan topluluğunda mutlaka rastlanılır (Özlem, 2004: 29).

Etik ve ahlak sözcükleri birbirleriyle karşılaştırıldığında; etiğin, karakterin eğitilmesi ve uygulamada karar verebilmeye karşılık geldiği; ahlakın ise, bir toplumda doğru ya da yanlış kabul edildiği uygulamalar anlamında kullanıldığı görülür (Yüksel, 2005: 50). Ahlak değerleri, tarihsel süreç içerisinde kişilere, toplumlara, bölgesel ve ulusal değerlere; ekonomik, kültürel ve eğitim düzeyine bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Bu durumda etik değerler daha evrensel ve daha az değişen ilkeler olarak değerlendirilir. Başka bir karşılaştırmada ahlak, olgusal ve tarihsel anlamda yaşayan, topluma ve zamana göre değişiklik gösteren bir "değer" olmasına rağmen; etik bu olguyu inceleyen bir felsefe disiplini kabul edilir. Felsefe disiplini olması bakımından etiğin görevi; herhangi bir şekilde "ahlaki" geliştirmek ve buna uyulmasını sağlamak değil; aksine ahlaksal bağlantıların niteliği üzerinde genel bir görüşü ortaya koymaktır (Takiş, 1998: 5).

Ahlak, bireylerin günlük yaşamlarında nasıl davranacaklarına ilişkin yazılı olmayan standartları kapsar; etik ise, daha soyut sözcüklere dayalı ve bunlardan neler çıkarılabileceğini araştırır (Pehlivan, 1998: 9). Dolayısıyla etik, doğru ve yanlış davranış kuramı olurken; ahlak, onun pratiğini ifade eder. Etik bir kişinin belli bir durumda ortaya koymak istediği değerlerle ilgilidir; ahlak ise, bu değerleri hayata uygulama şeklidir (Sayın, 1998: 8). Bu bağlamda "ahlak"ın yaşanan bir olgu ve "etik"inde bu olguyu sorgulayan bir disiplin olduğu söylenebilir (Tepe, 1998: 9-24). Etik ve ahlak sözcükleri taşıdıkları anlam ve günlük yaşamdaki yerleri bakımından bir bütünlük arz ederler. Birbirinden bağımsız olarak değerlendirildiğinde ya pratiğe dönüştürülemeyen değerler bütünü ya da doğruluğu-yanlışlığı sorgulanmayan davranışlar meydana gelir.

Kamu yönetiminin varlık nedeni, kamu hizmetlerini yerine getirilmesini sağlamaktır. Bu hizmetler sağlanırken uyulması gereken ilkelerin neler olacağı sorunsalı "kamu yönetimi etiği" sözcüğünü ortaya çıkarmıştır. Kamu yönetimi literatürü incelendiğinde, kamu yönetimi etiğine ilişkin farklı tanımlamaların yapıldığı görülür. Kamu yönetim etiği, kamu yöneticilerinin karar alma ve kamu hizmetlerini yürütmede uymaları gereken tarafsızlık, dürüstlük, sosyal adalet, saydamlık, hesap verebilirlik ve kamu yararı gözetme gibi ilke ve değerler bütünü olarak ifade edilir. Bunları benimseyen, karar alma ve uygulama süreçlerine dâhil eden yönetime "etik yönetim" denilir (Eryılmaz, 2008: 330). Başka bir tanımda kamu yönetimi etiği, kamu yöneticilerinin ortaya koyması gereken davranış kuralları, şekil ve şartları gibi bir takım yöntemlerin

kullanılması olarak karşımıza çıkar. Bu noktada kamu yönetimi etiği, kamu hizmetinin yerine getirilmesinde istenilmeyen davranışların önüne geçmeyi; istenilen davranışların da uygulanmasını sağlamayı amaçlayan ve teşvik eden ilke ve standartlardan meydana gelir (Nohutçu, 2004: 393). Bu tanımlamalardan yola çıkarak kamu yönetimi etiği, kamu personellerinin görev alanlarını ilgilendiren işlem ve eylemlerinde mevzuata uygun ve bireysel ahlaki değerleri çerçevesinde hareket etmeleri biçiminde ifade edilebilir.

3. KAMU HİZMETLERİNDE ETİK İLKELERİYLE İLGİLİ HUKUKİ DÜZENLEMELER

Kamu görevlileri, kamu hizmetini yerine getirirken uymaları gereken ilke ve kurallar bulunmaktadır. Kamu hizmetinin sunumunda etik dışı uygulamaların önüne geçmek, uyulması gereken ilke ve kuralların uygulanmasını sağlamak sadece ulusal anlamda kamu kurum ve kuruluşların değil; aynı zamanda küresel boyutta uluslararası kuruluşların gündeminde tartışılan ve çözüm bulunmaya çalışılan bir konu olarak görülmektedir. Hem ulusal hem uluslararası kuruluşlar etik bir kamu yönetimi oluşumunu sağlamak için bir takım hukuki düzenlemeler yaparak etik dışı uygulamaların önüne geçmeye çalışmaktadırlar. Bu durum kamu yönetimindeki etik sorunların uluslararası boyutunun olduğunu ve çözümü için ortak bir mücadeleye ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Uluslararası boyutta etik bir yönetim anlayışına ilişkin olarak OECD Konseyinin 23 Nisan 1998'de "kamu hizmetinde etik davranışı geliştirme" alanında aldığı tavsiye kararı, kamu hizmetlerinde uyulması gereken ilke ve kurallar, hizmet sunumundaki uygulamalara ve davranışlara yön verici niteliktedir. Bu tavsiye kararında üzerinde uzlaşılan "Kamu Hizmetinde Etik Yönetim İçin Prensipler" yer almaktadır. Söz konusu kararda üye ülkelerin bu tavsiye niteliğindeki ilkeleri referans almaları gerektiği vurgulanmıştır. Tavsiye niteliğindeki ilkeler "Kamu Hizmetinde Etik Yönetim İlkeleri" şeklinde belirlenmiştir. Bu ilkeler şunlardır (Yatkın,2015:243):

- Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde uyulması gereken etik standartları açık ve anlaşılır olmalıdır.
- Kamu görevlilerine etik alanında rehberlik ve danışmalık yapmak üzere mekanizmalar oluşturulmalıdır.
- Kamu görevlileri kamu hizmetinde tespit ettikleri hatayı bildirdikleri zaman sahip oldukları hakları ve yükümlülüklerini bilmelidirler.
- Kamu görevlilerine etik ile ilgili gösterilecek siyasi sorumluluk, onları etik davranışta bulunmaya teşvik etmelidir.
- Kamu hizmet sunumunda karar verme süreci şeffaf olmalıdır.
- Yöneticiler görevlerini yerine getirirken etik davranış sergilemeli ve diğer personellere de etik davranmayı teşvik etmelidirler.
- Hizmet sunumunda yönetim politikaları, prosedürleri ve uygulamaları etik davranışı teşvik edici olmalıdır.
- Kamu hizmetinde istihdam şartları ve insan kaynakları yönetimi etik davranış kuralları içinde olmalıdır.
- Kamu hizmetinin yerine getirilmesinde hesap verebilirlik mekanizmalar bulunmalıdır.
- Hizmet sunumlarındaki hatalı davranışla mücadele etmek için uygun prosedür ve yaptırımlar olmalıdır.

Türkiye’de ise etikle ilgili hukuki düzenlemeler arasında 1982 Anayasası’nın 10, 129 ve 137 inci maddeleri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu,5237 sayılı Türk Ceza Kanunu,3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu,4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun,5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun,2005 tarihli Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği ve 6085 sayılı Sayıştay Kanunu bulunmaktadır.

Kamu görevlilerin davranışlarında ve hizmet sunumunda etkili olan temel unsurlardan birisi hukuki, diğeri etik değerlerdir. Kamu hizmetinin yerine getirilmesinde, kamu görevlilerinin davranışlarını dışsal olarak belirleyen faktör hukuki düzenlemeler olurken, davranışları içsel olarak yöneten ve denetleyen faktör etik değerler olmaktadır (Cooper vd., 1998: 91). Kamu görevlilerinin davranışlarını dıştan belirleyen yasalar ve kurallar, kamu görevlilerini hizmet sunumunda kamu yararı doğrultusunda eylemde bulunmaya zorlamaktadır. Bu yaklaşıma göre kamu yönetimi etiği, kamu personelinin her türlü davranışını hukuki kurallara, etik değerler ve beklenen diğer ilkelere göre yapmasıdır. Dolayısıyla kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinin içsel belirleyeni olan kamu yönetimi etiği; kamu görevlilerinin eylemlerini, bireysel ahlaki değerleri dikkate alarak yapması şeklinde değerlendirilebilir. Bu bakış açısında önemli olan kamu personelinin ahlaki gelişmişlik düzeyidir (Maesschalck, 2004: 21).

Kamu hizmetleri sunumunda kamu görevlilerinin benimsemeleri gereken ilkeler ve uymaları gereken kurallar anayasamızda ve diğer hukuki düzenlemelerde belirtilmiştir. Kamu kurum ve kuruluşları görev ve sorumluluklarını yerine getirirken uyması gereken kurallar bütünü oluşturulan yasallık ilkesi kurum ve kuruluşun meşruluğunu ortaya koyarken, aynı zamanda halkın kendi haklarını bilme ve kullanabilme olanağı verir.

4. BELEDİYELER VE ETİK

İnsan özü itibariyle toplumsal bir varlıktır. Bu durum insanın ortak yaşam alanını paylaşmadan kaynaklanan kamusal hizmetlere ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. İnsanların yerel düzeydeki ortak ihtiyacı, merkezi yönetim tarafından karşılanmaya çalışılmakla beraber çoğunlukla halka yakın olan yerel yönetim birimleri tarafından karşılanmaktadır (Berk, 2003: 47). Bu hizmetlerin sağlayıcıları ise yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimler, belde halkının ortak yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş, topluma karşı çeşitli sorumlulukları ve görevleri bulunan özerk kuruluşlardır. Diğer bir ifadeyle yerel yönetimler, devletin tüzel kişiliği dışında ayrı bir tüzel kişiliği, malvarlığı ve kendine özgü gelir kaynakları bulunan, yerel hizmetlerin yerine getirilmesi noktasında önemli görevleri bulunan birimlerdir (Bozkurt ve Ergun, 1998: 259). Bu birimler arasında halka hizmet sunması bakımından en büyük görev ve sorumluluk hiç şüphesiz belediyelere düşmektedir. Çünkü halk hizmeti kendisinin seçtiği bir yönetimden beklemekte ve yaşanan sorunların sorumlusunu onu görmektedir. Belediyeler, bu sorumluluk kapsamında, kararlarını etik değerleri ve toplumun beklentilerini göz önünde bulundurarak almalıdırlar. Halkın toplumsal yapısını bilerek temel ihtiyaçlarını ve önceliklerini belirlemelidir. Belirlenen hizmetlere en kısa sürede ve beklenen düzeyde isteklere cevap vererek, etkin ve verimli bir yönetimin yapması gereken bütün hizmetleri yapmalıdır (Yüksel, Bozkurt ve Güven, 2005: 297). Bu hizmetleri yerine getirirken etik davranış ilkelerine göre hareket edilmelidir. Uluslararası alanda kabul edilen ve belediyeler tarafından benimsenmesi gereken etik davranış ilkeleri tarafsızlık, hukukilik, dürüstlük, bütünlük, liyakat, sadakat, saydamlık, hesap verilebilirlik, eşitlik, güven ve saygınlık şeklinde sıralanabilir. Belediyeler etik ilkeleri çerçevesinde, toplumun menfaatlerinin korunması, hizmetlerin eşit ve ihtiyaca göre dağıtılması, yöre halkının beklentileri doğrultusundan uygun hizmet üretmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2005: 312).

Kaliteli ve etkili hizmet nitelikli personellerce icra edilebilir. Bu kapsamda belediyelerin hizmet sunumunda etkinliğini ve verimliliğini, çalışan, hizmet üreten personellerin benimsedikleri etik değerleri ve buna bağlı olarak gelişen kişilik oluşumları belirleyecektir. Sadece örgütsel anlamda değil, toplumsal anlamda da statünün, benliğini, güvenilirliğini, diğer bir ifadeyle toplum tarafından benimsenip, benimsenmediğini belediyenin sahip olduğu değerler belirleyecektir (Yatkin, 2008: 218).Etik değerleri benimsemeyen, hukuki düzenlemelerin öngördüğü biçimde çalışmayan, görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyen kişilere göre uygulamaların yapıldığı bir belediyede en temel sorunlardan biri, hukuk devletinin sağlıklı bir biçimde işlemesi ya da işlememesi sorunu olmaktadır (Emre, 2003: 220).

Belediye personelinin hizmet sunumunda etik davranıp davranmaması yerel halkın gözünde belediyenin başarısını ve halkın memnuniyet düzeyini etkileyecektir. Dolayısıyla etik davranan belediyenin halkın gözünde imajı yükselecektir (Örselli, 2009: 487). Belediyelerin etik ilkelere göre hareket etmeleri, hizmet sunucuların faaliyetlerini kolaylaştırıp daha verimli ve etkin çalışmalara yol açabileceği gibi yöre halkın da belediyeye olan güveni artacaktır. Yerel yönetim birimi olan belediyede, hizmetlerin verimli ve etkin verilmesinin yanında halkın yaşadığı yerin yöneticilerine güven duyması çok önemlidir. Bu güvenin zayıflamasına neden olan etik dışı davranışların önlenmesi ve etik değerlerin benimsenmesi için teşvik edici politikalarının uygulanması, hizmet sunumunda belediyeleri, etkinlik ve verimliliğin yanında adaletli, demokratik ve vatandaş memnuniyetini kazanmış birimler haline gelmelerine önemli katkılar sağlayacaktır.

5. BELEDİYE HİZMETLERİNDE KARŞILAŞILAN ETİK DIŞI UYGULAMALAR

Belediye hizmeti, belediye örgütü, gönüllü teşekkül veya özel sektör kuruluşlarının yereldeki ortak ihtiyaçlarının karşılanması ve kamu yararının sağlanması amacıyla sunduğu ve ilgili belediyenin sorumluluk ve denetimi altında bulunan sürekli ve düzenli faaliyetler olarak ifade edilmektedir (Bozlağan, 2002: 205). Bu hizmetler sunulurken bir takım etik dışı davranış ve uygulamalarla karşılaşmaktadır. Kamu yönetiminde en sık karşılaşılan etik dışı davranışlar arasında haksız mal edinme, irtikap(kötü iş yapma, kötülük etme), ihtilas(aşırma), kaçakçılık, resmi ihaleye fesat karıştırma, görevin getirdiklerini yapmaktan kaçınma, yetkiyi kötüye kullanma, gücün istismar edilmesi (korkutmak ve işkence yapmak), kayırmacılık ve ayrımcılık yapmak, ihmal, yaranma (dalkavukluk),hakaret, kötü alışkanlıklar, dedikodu ve araçlar yoluyla iş yürütme gibi eylem ve uygulamalar bulunmaktadır (Aydın, 2002: 60-68). Bunların dışında rüşvet, kayırma, yozlaşma ve yolsuzluk diğer etik dışı davranış ve uygulamalardır.

5.1. Rüşvet

Kamu yönetiminde etik dışı uygulamalardan söz edildiğinde pek çok insanın aklına “yolsuzluk” ve yolsuzluğun yaygın türü olan “rüşvet” gelmektedir. Bu nedenle yolsuzluk ve rüşvetin etik dışı davranışlar bakımından daha çok tartışıldığı görülmektedir(Özdemir, 2008: 180). Rüşvet, genellikle ya bir zarardan kurtulmak veya bir menfaat temin etme ya da bir işi hızlandırmak amacıyla verilmektedir. Dolayısıyla rüşvet kişinin bürokratik mekanizmayı kendi lehine çalıştırmasının bir aracı olarak değerlendirilmektedir(Eryılmaz, 2002:241). Bir başka tanıma göre rüşvet, kamu adına karar verme veya işlem yapma yetkisine sahip kişilerin sağladıkları avantajlar karşılığında, kimi zaman işlemin hızlandırılması için para veya hediye almaları/istemeleri şeklindeki yolsuzluk türü olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt ve Ergun, 1998:214).

Rüşvet alma/verme faktörleri arasında ilk olarak idari nedenler ele alınabilir. Bu nedenler arasında özellikle statükoculuk önemlidir. Kamu yönetiminde icraatlar çoğunlukla yönetilenlerin bilgisi dışında gerçekleşmektedir. Yönetenlerin yönetilenlerce denetlendiği demokratik ülkelerde, kurumlar etkin olarak işlevlerini icra ettiklerinden rüşvete az rastlanırken, Türkiye gibi, gelişmekte olan ülkelerde rüşvet özellikle bürokrasi alanında daha sık görülmekte ve yoğunlaşmaktadır. Yönetimde gizlilik ve dışa kapalılık olarak ifade edilen statükoculuk, rüşvetin ortaya çıkmasına neden olmakta ve yozlaşmaya yönelik davranışların saklanması ortam hazırlamaktadır. Rüşvetin görülmesine yol açan idari nedenlerden biri de merkezden yönetimdir. Merkezden yönetimin hâkim olduğu yerel yönetimin ikincil kaldığı Türkiye gibi ülkelerde rüşvet seviyesinin çok fazla olduğu görülmektedir. Bir diğer idari neden ise devletin iktisadi, sosyal ve siyasi alandaki payının artması neticesinde devletin büyümesi ve bu alandaki rolünün ve sorumluluğunun artmasıdır. Aşırı görev ve yetkilerle donatılan kamu görevlileri fırsat buldukları an sorumluluktan kaçabilirler. Kamu kurumlarında yetki sahibi olan kişiler her fırsatta yetkilerini kişisel amaçlar yönünde kullanabilir ve etkin bir denetim mekanizmasının olmaması bu süreci daha da hızlandırabilir (Yatkın,2015:204).

Rüşvetin nedenleri arasında idari nedenlerle beraber, birçok özel nedenlerde bulunmaktadır. Özellikle personel maaşlarının hayat standardının altında kalması, ekonomik krizlerin ortaya çıktığı dönemlerde önemli görevlerde bulunan personellerin niteliksiz oluşu, eğitimin yetersizliği, toplumsal baskının eksikliği, sosyo-kültürel ve yasal nedenlerde rüşvet oluşumuna yol açan etkenlerdir (Çoban,1993:4-6).

5.2. Kayırmacılık

Kamu hizmetlerinde etik dışı uygulamalardan bir diğeri de kayırmacılık teşkil eder. Kamu yönetiminde karşılaşılan kayırmacılık, kurum ve kuruluşlara etkinlik ve verimlilik açısından önemli bir katkı sağlamadığı gibi örgüt yönetimine de ciddi zararları söz konusu olmaktadır. Adam kayırmacılık kamu hizmetlerine girişte, objektif ölçütlerin dikkate alınmayarak eş-dost olma ve siyasi yandaşlık gibi sübjektif ölçütlerin belirleyici olduğu durumdur. Kamu hizmetlerinin karar alma süreçlerinde meydana gelen bir yozlaşma türü olan kayırmacılık, Türkçede iltimas sözlüğüyle aynı anlamda kullanılmakla beraber halk dilinde "torpil" şeklinde algılanmaktadır. Adam kayırmacılığının uygulamada akraba kayırmacılık (nepotizm), eş-dost kayırmacılığı (kronizm) ve siyasi kayırmacılık (siyasi yandaşlık) ve patronaj gibi farklı türleri bulunmaktadır (Yatkın,2015:205).

Kayırmacılık, gerek personel rejiminde gerekse belediyenin sunduğu hizmetlerde önemli etik sorunlardan birisidir. Belediyelerde sıklıkla karşılaşılan etik sorunları ve etik dışı davranışlar hizmet sunan personeller arasında çatışmalara, saldırgan davranışlara ve sorunlara yol açabilmektedir. Etik dışı davranışlar, örgütsel yaşamın kalitesini, iş gören motivasyonunu, performansını, örgütsel bağlılığı, iş tatminini olumsuz yönde etkilemektedir. Hem bireysel hem de örgütsel nedenleri bulunan örgütsel etik dışı davranışla, ayrımcılık, kayırma, yolsuzluk, rüşvet, yıldırma ve korkutma gibi durumlarda kendini gösterebilmektedir. Bu gibi durumların belediyede oluşumunu önlemek amacıyla etik iklimin oluşumu ve belirlenen etik ilkelerinin tüm personeller tarafından benimsenmesi gerekmektedir (Gül,2006:45).

5.3. Yolsuzluk

İngilizcedeki "corruption" sözcüğüne karşılık gelen yolsuzluk, yozlaşma ve bozulma gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Türk dil kurumu sözlüğünde yolsuzluk, "bir görevin veya yetkinin kötüye kullanılması" olarak tanımlanmıştır. Yolsuzluk belli bir grup veya sınıfın çıkarları doğrultusunda, özel çıkarların, tercihlerin, prestijlerin ya da kamu gücünün kullanılması ile birlikte, istenilmeyen zararlara yol açacak şekilde yüksek ahlaki değerlerden ve hukuktan kaçmak için başvurulmuş bütün yollardır (Friedrich, 1994: 7). Yolsuzluk, maddi kazanç için veya maddi olmayan özel çıkarlara yönelik olarak kamu yetkisinin hukuk dışı kullanımını içeren davranış ve eylemleri kapsamaktadır (Berkman, 1983: 9). Bu bağlamda yolsuzluğun ortaya çıkması için kamusal yetkinin kötüye kullanılması ve kişiler arasında çıkar ilişkisinin olması gerekmektedir. Yolsuzluk, toplumların ve örgütlerin sıklıkla karşılaştığı bir sorundur. Bu noktada çözüme yönelik ortak tavır koyulması gereken bir konu haline gelmiştir. Yolsuzluk, kamu hizmetini yürüten örgütlerde olduğu kadar toplumsal yapıyı oluşturan diğer örgütler içinde önemli bir sorun olarak görülmektedir (Köseoğlu, Yurttaş ve Selek, 2005: 143). Yolsuzluk olgusu, kamu hizmetini sunan insan faktörü ile ilgilidir. Kamu yönetiminde, kamu görevlilerine tanınan takdir yetkisi bazen hukuk dışı veya etik ilkelere aykırı şekilde kullanılabilir. Yolsuzluk olgusunu ortaya çıkaran unsurların başında kamu yararına kullanılması gereken yetkilerin saptırılması veya kişisel menfaat doğrultusunda kullanılması gelmektedir (Özsemerci, 2005: 3).

Yolsuzluk, siyasetçilerin kamu hizmetlerinde çıkar sağlamak amacıyla kullandığı siyasi ve yöneticilerin kamu hizmetlerinde kullandığı yönetsel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Siyasi yolsuzluk, siyasi karar alma sürecindeki aktörlerin kişisel çıkar elde edebilme amacıyla yasal ve ahlaki normları göz önünde bulundurmadan eylemde bulunmalarıdır (Aktan, 1992: 22). Siyasi yolsuzluklara, kamu gücüne sahip siyasi parti başkanı, parti üyeleri, delegeler, parti yöneticileri, belediye başkanları, belediye meclis üyeleri, milletvekilleri ve bakanların doğrudan ya da dolaylı şekilde katılmaları mümkündür. Belediye başkanları ve belediye meclis üyeleri ile milletvekilleri yasama faaliyetlerini yürütürken siyasi yolsuzluklara katılabilir ya da diğer siyasi kişiler tarafından etkilenerek kendilerine oy sağlanması karşılığında bu kişilerin siyasi yolsuzluklarına yardımcı olabilirler (Özsemerci, 2002: 18). Siyasi alandaki yolsuzluklarda öncelikli olarak siyasi parti mensupları dikkat çeker. Siyasi parti mensupları yerel ve ulusalda yönetimde kaldığı süre zarfında toplum çıkarlarından çok kişisel çıkarlarını göz önünde tutabilirler. Buda hızlı biçimde iktidarın imkânlarını ve gücünü kötüye kullanma eğilimi yolsuzlukların ortaya çıkarmasına neden olur (Ergun, 1978: 26).

Kamu hizmeti sunumunda yöneticilerin kişisel çıkar sağlamak amacıyla yaptıkları yönetsel yolsuzluk ise yönetsel işlemlere ilişkin kamu görevlisinin kamu yönetimi ya da siyasi uygulama sürecinde kişisel çıkarlarını

ön planda tutarak yasal düzenlemelere aykırı hareket etmesi şeklinde ifade edilir (Berkman, 1983: 18). Yönetimsel yolsuzluk olgusunun temel nedeninin yönetimin siyasileşmesi ve siyasetin kamu yönetimi üzerinde etkili olmasıdır. Dolayısıyla yönetimsel yolsuzluğun nedeni aynı zamanda siyasal yolsuzluk oluşturur. Bu nedenle siyasal yolsuzluğun tam belirlenmesi ve önlenmesine yönelik çalışmalar üzerinde durulmalıdır. Siyasal ve yönetimsel yolsuzluk ayrı ayrı ele alındığında siyasal yolsuzluklarda baş aktörler siyasetçiler (milletvekilleri, belediye başkanı ve belediye meclis üyeleri) olurken; idari yolsuzlukta ise, kamu yönetiminde çalışan kamu personelleri olduğu söylenebilir.

6. ETİK DIŞI UYGULAMALARA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNLEMLERİ

Kamu hizmeti sunumunda etik değerlerin önemi her geçen gün artmaktadır. Bu durum etik bir belediye hizmetinin nasıl sağlanabileceği yönündeki arayışları hızlandırmıştır. Etik dışı uygulamalar için alınması gereken tedbirler ve etik bir belediye hizmetinin nasıl olabileceği yönündeki yaklaşımlar şunlardır:

6.1. Etik Yönetim Kültürünün Oluşturulması

Devlet Memurları Kanunu'nun 10 uncu maddesi yönetim kültürünün oluşturulmasında en önemli rolü belediye başkanına/amirlere vermektedir. Madde de "amirler sorumluluğundaki personellerin yetiştirilmesinden, hal ve hareketlerinin takip ve kontrol edilmesinde görevli ve sorumludurlar" şeklinde bir düzenleme içermektedir. Belediye yöneticileri, özellikle belediye başkanı belediye kültürünün oluşmasına önemli katkı sağlar. Belediye başkanının önem vermediği bir değer veya norm belediyede çalışan personeller tarafından kolay içselleştiremeyebilir. Belediye yönetiminin önemseydiği değerler ve normlar belediye içinde daha kolay yayılabilir. Bunun için belediye yöneticileri, etkili ve verimli iletişim sağlamaları yönünde denetim mekanizmasını kurmaya, ödül ve ceza sistemlerini çalıştırmaya kadar birçok yolu ve yöntemi denemeleri gerekir. Çünkü yönetim kültürü, belediye başkanının ve onu izleyen diğer yöneticilerin kişilik özelliklerine göre nitelik kazanır. Eğer belediye başkanının ve onu izleyen diğer yöneticilerin davranış bozuklukları varsa, etkilemenin derecesine göre, belediye yönetiminin tamamını etkiler (Başaran, 1992:222).

Belediye yönetiminin etiğe uygun davranışları, personeller tarafından belediye başkanına ve diğer belediye yöneticilere karşı güven hissini oluşturur. Bunun tersi hem belediye başkanına hem de diğer yöneticilere olan güvenlerin kaybolmasına neden olabilir. Etik ilkelerle adil muamele gören personel, görevini daha özveriyle yerine getirebilir ve belediyeyi daha fazla sahiplenebilir. Özellikle belediye başkanları görevlerini yerine getirirken toplumun refahını sağlamaya yönelik hizmetlerde bulunması gerekir. Hizmetlerini, güven, saygı, dürüstlük, adalet ve insani ilişkiler çerçevesinde şekillendirmelidirler. Bu etik ilkeler doğrultusunda alınan kararlar, yöneticilerin kendi menfaatleri doğrultusunda faaliyet göstermelerini engelleyerek daha adil ve etik bir hizmet yönetim kültürü oluşmasını sağlar. Etik değerlere olan uyum kurumsal güven seviyesinin yükselmesine de katkı yapar. Böyle durumlarda etik değerler belirsizliği azaltır ve kurumsal güveni artırır. Güven ortamının hâkim olduğu bir belediyede verimlilik ve kalite artışının gerçekleşmesi daha kolay olabilir (Yatkin, 2015:219).

6.2. Etik Davranma Zorunluluğu

1982Anayasası'nın ikinci maddesinde, devletin; "insan haklarına saygılı bir hukuk devleti" olduğunu belirtilmektedir. Bu bağlamda kamu hizmetinde etik politikası insan odaklı ve insanın özgür gelişimine saygılı bir biçimde yapılandırılması gerekmektedir. Erdem sıralamasının en üst basamağında bulunan dürüstlüğü belediye ve tüm toplum tarafından aynı önemle anlaşılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuda örgün ve yaygın eğitim olanaklarından yararlanılabilir. Bunun yanı sıra ehliyetin, liyakatin önemine ve gerekliliğine mutlaka güvenilmeli ve personel alımında nesnel ölçütler kullanılmalıdır. Etik dışı faaliyetleri önleme çabaları, insan davranışlarını bütüncül bir yaklaşımla ele alınması esasına dayandırılmalıdır. Aksi halde etik dışı davranış ve uygulamaların önüne geçmek için hukuki düzenlemeler yeterli olmayabilir. Bunlarla birlikte etik bir hizmet sunumu için tutarlı bir ahlak da lazımdır. Etik dışı faaliyetleri önleme ve etik davranma zorunluluğu için sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik planlamalar yapılmalıdır (www.tedmer.org.tr). Bu açıdan kişisel etiğin ve ahlak ölçülerinin geliştirilmesinin önemi bir kez daha ortaya çıkar. Etik bir hizmet sunumunun sağlanması ancak etik davranma ilkelerini benimsenen kişilerce mümkün olabilir.

6.3. Sosyal Sermayenin Güçlendirilmesi

Sosyal sermaye, yürütülen faaliyetlerde koordinasyon içinde tümüyle bir çalışma sisteminin adıdır. Bu çalışmanın özü güven oluşturur. Diğer bir ifadeyle sosyal sermaye, bir toplumda güven duygusunun hâkim olmasından ileri gelen doğal yatkınlıktır. Sosyal sermaye, gelişmiş ülkelerin gelişme yolundaki önemli yapı taşlarından birisidir(Fukuyama, 1999: 14). Bu güven yönetimin temelini insanların kurduğu sosyal ağlar belediyelerin başarılarına katkı sağlar. Böylelikle kamu hizmetini sunan belediye çalışanların görevlerine karşı geliştirdikleri olumlu güven duygusu hem personelin kendisine hem de hizmet bekleyen halka pozitif yansımaları olabilir.

6.4. Güven

Hizmet sunumunda karşılaşılan bir diğer sorun belediye personeline olan güvensizlik durumudur. Bunun temelini emin olunmayan kişiyle sağlıklı bir iletişimin kurulamaması oluşturur. Güven problemin görüldüğü kişilerde yaşanan bu sorun ortak yaşam alanına dair işlemlerin önündeki en büyük engellerden birini meydana getirir. Belediyeye güven, temel olarak belediye personelinin içinde yer aldığı belediyeyi güvenilir bulmasıdır. Toplumsal değerler ve örgütsel yapılar, bireyin güvene dayalı davranışlar sergilemelerini özendirici rol oynarlar ve gerektiğinde müeyyideler uygulayarak güveni besleme yönünde bir işlev görürler (Farrel ve Knight, 2003: 538). Güven inşa edici davranışlar, kamu hizmetini sunan belediyenin en önemli sosyal sermaye kaynağıdır. Bu güven, dayatma veya talimatla oluşması söz konusu değildir. Özerk ve demokratik bir yönetimin varlığı halkla hizmeti sunan personel arasındaki güvene dayanır. Bu nedenle belediye personelleri, kamu hizmetinde etik davranmak istiyorlarsa öncelikle güveni sağlayacak şekilde davranmalıdırlar. Ayrıca görevin gerektirdiği itibar ve güvene layık olduklarını sundukları hizmetin kalitesiyle ortaya koymalıdırlar. Belediye yönetimi, halkın kamu hizmetine güven duygusunu zedeleyen, şüphe oluşturan ve adalet ilkesine zarar veren davranışlardan kaçınmaları gerekir.

6.5. Değerler ve normlar

Değerler, örgüt kültürüne temel oluşturan varsayımları yansıtan, örgüt içerisinde neyin arzu edildiğine yönelik anlayış ve davranışlara rehberlik ve kaynaklık eden görüşlerdir. Normlar ise bir örgüt içerisinde onaylanması mümkün olan veya olmayan davranış şekillerini belirterek, işbirliği ve beklentilerin belirleyicisi olan yazısız kurallardır (Terzi, 2000: 47). Belediye yönetiminin amaçlarına ve topluma hizmet politikalarına yönelik olmayan ve toplumsal kabul görmeyen değerler ve normlar sosyal sermaye oluşumuna katkı sağlamazlar. Değer ve normlar olabildiğince geniş bir toplumsal alanı kapsamayı, kabul görülmeyi, örgütsel yükümlülüklerini yerine getirmeyi, sorumluluk almayı hedefleyen erdemleri içermelidirler. Değer ve normlara bağlı bir belediye yönetimi anlayışında yönetici-çalışan-vatandaş arasında güçlü bir duygusal bağ oluşturur. Belediye tarafından oluşturulan değer ve normlar toplumun değerlerine aykırı olmamalıdır. Ayrıca sunulan hizmetlerin özelliği, hedef kitlesini oluşturan halkın sayıca fazlalığı dikkate alınır, adalet, eşitlik, katılım ve toplum yararına yönelik yükümlülükleri ile bu değerlerin oluşturulmasında yaşamsal öneme sahiptir (Yatkın, 2015:239). Bu bağlamda etik bir belediye hizmetinin sağlanabilmesinin esası tüm halkın eşit haklara sahip ve eşit düzeyde kaliteli hizmet almaya layık görülmesiyle mümkündür. Belediye hizmetleri eşit kalitede tüm mahallelere sunulmazsa, daha az veya kalitesiz hizmet gören mahallelerde yaşamlarını sürdüren halkta, kendilerini ikinci sınıf vatandaşı görme olasılığı yüksektir. Ayrıca hizmet sunumundaki farklılıklar yaşanabilirlik düzeyi ve güvenli olmaları bakımından farklı mekânları oluşturabilir. Oy potansiyelin yüksek olduğu mahallelere veya seçkin kesim tabir edilen halkın yaşadığı yerlere daha kaliteli ve fazla hizmet sunulması, o mahalleleri/yerleri daha güvenli ve yaşanabilir hale getirebilir. Yeterli veya kaliteli hizmet almayan mahalleler ise güvensiz mekânlar haline dönüşebilir.

6.6. Hesap verilebilirlik

Hesap verebilirlik, yapılan iş ve eylemler hakkında dışsal bir otoriteye karşı açıklama yapma anlamına gelir. Bu yönüyle hesap verebilirlik, bir taraftan hesap veren diğer taraftan hesap soran taraflarla ilintili bir durumdur. Hesap verenlerle hesap soran taraflar arasındaki ilişkilerin, sürecin ve amacın önceden saptanmasını, bunlara

aykırı davranışların hesap verenler tarafından sorumluluğunun üstlenilmesini ve gerekli yasal mekanizmaların önceden kurulmasını zorunlu kılar (Yıldırım, 2006: 4). Hesap verebilirlik kendisine başkası tarafından verilen sorumluluğa karşı cevap verme süreci olduğu için belediyenin halka karşı hesap vermesi demokrasinin temel ögesidir. Bir kentte yaşayan halk, yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla belediye yönetimine beş yıllığına yetki verir. Belediye başkanı ve belediye meclis üyeleri temsil ettikleri halka karşı ellerindeki yetkilerle ne yaptıkları veya yapmadıkları konularında sorumludurlar. Bu sorumluluk demokratik sistemin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Ayrıca hesap verme sorumluluğunun bir diğer amacı, bürokrasilerin daha fazla vatandaşa hesap vermesinin sağlanarak geliştirilmesidir. Bunlara ilave olarak, kamusal yetkilerin doğru kullanımının sağlanması ve suiistimalinin önlenmesi, kamusal kaynakların kamusal niteliklere ve yasalara uygun olarak kullanımının güvence altına alınması da hesap verme sorumluluğunun diğer amaçlarıdır (Aktan vd., 2004: 170).

Belediyelerde kaynakların etkin, verimli ve tutumlu bir şekilde kullanılması hesap verilebilirlik ve şeffaflık uygulamalarının hayata geçirilmesiyle mümkündür. Bu ilkeler, toplum vicdanını rahatsız eden, hukuk devleti ilkelerini zedeleyen, siyasi otoriteye duyulan güveni zaafa uğratan, iltimas, rüşvet ve yolsuzlukla mücadelede etkilidir (Erdoğan,2005:280). Hesap verilebilirlik hizmet sunumunda sadece yasal anlamda görev ve sorumluluğun yerine getirilmesini sağlamakla kalmıyor aynı zamanda hizmet alan halkın ödenen vergilerin nerelerde ve nasıl kullanıldığı hakkında bilgi edinmelerine de olanak tanıyor. Bu noktada hesap verilebilirlik bakımından örnek bir belediye, hizmet sunumunda meydana gelen aksaklıkların nedenlerini halkla paylaşması toplumsal tepkileri azaltabilir.

6.7. Vatandaş Odaklı Yönetim

1980'li yıllardan sonra tartışılmaya başlayan vatandaş odaklı yönetim anlayışı, işletme yönetiminden kamu yönetimine aktarılmasında birtakım zorlukların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Çünkü işletmelerin kitlesi, müşteri profili daha belirgin ve belirli bir alanda sınırlıdır. Kamu kurum ve kuruluşların hizmet alıcıları (vatandaş)ise oldukça fazladır ve çeşitlilik arz eder. Örneğin belediye, yediden yetmişe, öğrenciden öğretmene, işçiden işverene kadar tüm toplum katmanlarına hizmet sunmakla yetkili ve sorumludur. Halka hizmet götürmek belediyenin varlık nedenini oluşturur. Dürüstlük, açıklık, tarafsızlık, etkinlik, verimlilik ve duyarlılık ilkelerinin benimsendiği vatandaş odaklı yönetimi anlayışı, halkın belediyeye olan yitirilmiş güveninin yeniden kazanılmasına katkı sağlayabilir. Böylelikle hizmet sunumunda etik değerler ve ilkeler ön plana çıktıkça halkın memnuniyet düzeyinde olumlu etki yapabilir.

7. SONUÇ

Halka hizmet götürmekle yetkili ve sorumlu olan belediye yönetimi, görevini ifa ederken etik ilke ve standartlara uygun davranması kaliteli hizmet sunumu açısından önem arz etmektedir. Belediye personeli kamu yararını ve etik ilkelerini gözeterek hareket etmelidir. Uygulamada, belediyelerde, kamu yararının bazen gözetilmediği ve etik dışı davranışların olduğu görülmektedir. Demokratik ve etik değerlerin hâkim olduğu bir dönemde kaliteli hizmet sunan, vatandaşlar arasında ayırım gözetmeyen, mevcut olanakları toplum menfaatine kullanan, kayırmacılık, rüşvet ve yolsuzluk yapmayan belediye yönetimine ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç olarak belediyelerde etik bir hizmet sunumunun sağlanması için; etik kültürünü yerleştirmek amacıyla belediye personeline belirli aralıklarla etik değerleri öğretici ve özendirici eğitimler verilerek topluma karşı sorumluluk bilinci geliştirilmelidir; karar alma ve uygulama sürecinde yönetim anlayışı geliştirilerek vatandaş odaklı bir yönetim kültürü oluşturulmalıdır; denetim mekanizmaların etki alanı genişletilmeli ve bu konuda bir standart oluşturulmalıdır; hizmet götürmede oy kaygısı veya kişisel menfaatin önüne geçilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aktan, Coşkun Can (1992), Politik Yozlaşma ve Kleptokrasi: 1980–1990 Türkiye Deneyimi, Afa Yayıncılık, İstanbul.
- Aktan, C.Can, Dileyici, Dilek ve Özen, Ahmet, (2004), Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Atayman, Veysel (2004), Etik, Donkişot Yayınları, İstanbul.
- Aydın, İnyet (2002), Yönetmel Mesleki ve Örgütsel Etik, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- Başaran, Ethem (1992), Örgütsel Davranış, İnsanın Üretim Gücü, Gül Yayınevi, Ankara.
- Berk, Ahmet (2003), "Yerel Hizmet Sunumu ve Belediye İktisadi Teşebbüsleri", Sayıştay Dergisi, Sayı 49, s. 47-63
- Berkman, Ümit (1983), Az Gelişmiş Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Bozlağan Recep (2002) "Yerel Hizmetlerde Özelleştirme Yöntemleri", Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler, (Edit. Bekir PARLAK ve Hüseyin ÖZGÜR), Alfa Yayınları, İstanbul, s. 203-234.
- Bozkurt, Ömer ve Turgay Ergun (1998), Kamu Yönetimi Sözlüğü, Seriyeye Sezen (Ed.), TODAİE Yayınları, Ankara.
- Cooper, Phillip. vd., (1998), Public Administration for the Twenty-First Century, HarcourtBrace College Publishers.FortWorth.s.80-101. http://www.todaie.edu.t/resimler/ekler/f9599bb9e0a3b23_ek.pdf 1(13.11.2016).
- Çoban, Orhan, (1999) "Organize Olmayan Sosyo-Ekonomik Sistemin Organize Bir Kurumu: Rüşvet", Amme İdaresi Dergisi, sayı 32/3, s.3-14.
- Emre, Cahit (2003), Yönetim Bilimi Yazıları, İmaj Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, Kesim (2005) "Bir Etik Davranış İlkesi Olarak Hesap Verebilirlik (Hesap Verme Sorumluluğu)" Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, Sakarya, 18-19 Kasım.
- Ergun, Turgay (1978) "Yönetimde Yozlaşma Olgusu Üzerine", Amme İdaresi Dergisi, Cilt11, Sayı 1, s.24-30.
- Eryılmaz, Bilal (2002), Kamu Yönetimi, Erkam Matbaası, İstanbul.
- Eryılmaz, Bilal (2008), Etik Kültür, İçişleri Bakanlığı Etik Komisyonu Konferansı. Ankara <file:///C:/Users/User/Downloads/1-12bilaleryilmaz.pdf> (14.11.2016)
- Farrel, H. Knight J. (2003). Turs Intititans and Instituiona lChange: Indistrial District and The Social Capital Hypothesis Politics and SocietyVol31,No 4, s. 537-566.
- Friedrich, J. (1994). Politik Yozlaşma Ve Rant Kollama 'Yolsuzluk Tarihi', (Çev. A.B Yereli), Takav Vakfı, Ankara.

- Fukuyama, Francis , (1999), The Great Disruption: Human Nature and the Reconstitution of Social Order, [http://mudrac.ffzg.hr/~ dpolsek/fukuyama%20disruption%20am.pdf](http://mudrac.ffzg.hr/~dpolsek/fukuyama%20disruption%20am.pdf) (09.10.2016)
- Gül, Hasan (2006), “Etik Dışı Davranışlar ve Ussallaştırılması: Devlet Hastanelerinde Bir Uygulama”, Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi, Cilt 10 Sayı 9, s. 65-79.
- <http://www.tedmer.org.tr/pdf/yolsuzluk.pdf> (12.11.2016)
- Köseoğlu, Özer – Yurttaş, Fatma- Selek Cihan (2005), Yolsuzluğu Önlemede Kullanılan Araçlardan Biri Olarak Yönetimde Açıklık Ve Bilgi Edinme Hakkı. 2. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, Sakarya Üniversitesi, İİBF, 18-19 Kasım. Sakarya
- Maesschalck, Jeroen (2004), “Approachesto Ethics Management in thePublic Sector”, Public Integrity, s. 21-41. <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/96023/1/Public+Integrity+compliance+integrity+extension.pdf>.
- Nohutçu, Ahmet (2004) “Etik ve Kamu Yönetimi”, Çağdaş Kamu Yönetimi II, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Örselli, Erhan (2009), Hemşehri Gözüyle Yerel Yönetimlerde Etik: Konya İlinde Uygulamalı Bir Çalışma. Kamu Etiği Sempozyum Bildirileri 1, 25-26 Mayıs, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Özdemir, Murat (2008), “Kamu Yönetiminde Etik” ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 7, s. 179-195.
- Özlem, Doğan (2004), Etik: Ahlak Felsefesi, İnkılap Yayınevi, İstanbul.
- Özsemerci, Kemal (2002), Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklar, Nedenleri, Zararları ve Çözüm Önerileri. (TODAİE Enstitüsü Kamu Yönetimi Lisansüstü Uzmanlık Programı) Basılmamış Tez, Ankara.
- Özsemerci, Kemal (2005), Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Yozlaşmanın Kültürel Altyapısı, Sayıştay Dergisi, Sayı 58. s. 3-20.
- Pehlivan, İnyet (1997) “Yönetimde Etik Sorunu ve Kamu Yöneticisinin Etik Davranışları”, 21. Yüzyılda Nasıl Bir Kamu Yönetimi Sempozyumu, 7-9 Mayıs 1997, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Pehlivan, İnyet (1998), Yönetimsel Mesleki ve Örgütsel Etik, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Sayın, Deniz (1998) “Yönetimsel Etik”, Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, Yıl II, Sayı 12, s. 8-10.
- Stroll, A. (1956) Ethics, Philosophy Made Simple, New York. Aktaran Mehmet Türkeri (2008), Etik Kuramları, Lotus Yayınevi, Ankara.
- Takiş, Taşkın (1998) “Etik”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Yıl 1, Sayı 4, Ağustos-Eylül, s. 7-8.
- Tepe, Harun (1998), “Bir Felsefe Dalı Olarak Etik”, Doğubatı Düşünce Dergisi, Yıl 1, Sayı 4, s. 11-28.
- Terzi, Ahmet R. (2000), Örgüt Kültürü, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Yatkın, Ahmet (2008), Etik Düşünce ve Davranışın Yerel Yönetimlerde Hizmet Verimliliğinin Arttırılmasında Rolü Ve Önemi (Elazığ Belediyesi Örnek Alan Araştırması), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 18, Sayı 1 s. 211-231.
- Yatkın, Ahmet (2015), Kamuda Etik Yönetimi, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

- Yıldırım, Murat (2006), Kamu Yönetiminde Hesap Verebilirlik ve Şeffaflık 1980 Sonrası Türkiye Örneği, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi .
- Yılmaz, Aydın (2005), Belediye Yöneticilerinin İş Ahlakı Ve Sosyal Sorumluluğa Yönelik Tutumların İncelenmesi: Adapazarı Büyükşehir ve Merkez Belediyelerinde Bir Araştırma, 2. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, Sakarya Üniversitesi, İİBF, 18-19 Kasım, Sakarya.
- Yüksel, Cüneyt (2005)Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik Kavramsal Çerçeve ve Uluslararası Uygulamalar Cilt1, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.
- Yüksel, Fatih- Bozkurt, F.Gamze -Güven, Ahmet (2005), Yerel Yönetimlerde Etik Çerçevesinde Sosyal Sorumluluk Bilinci: Tokat Uygulaması. 2. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, Sakarya Üniversitesi, İİBF, 18-19 Kasım, Sakarya.